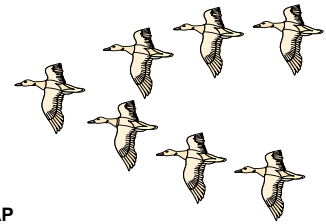

In vogelvlucht

MEDEDELINGENBLAD VAN DE VOGELWERKGROEP VAN HET HOESCHEWAARDS LANDSCHAP

NUMMER 36, MAART 2017

INHOUDSOPGAVE

Artikelen

Resultaten inventarisatie broedende roofvogels 2016 – <i>Martin Mollet</i>	3
Huis- en oeverzwaluwen in de Hoeksche Waard 2016 – <i>Joke Boerlage</i>	6
Uilenwerkgroep jaarverslag 2016 – <i>Ruud Polderman</i>	9
Weidevogelgroep jaarverslag 2016 – <i>Marianne van der Waal</i>	11
Sovon-rapport 2016/09: Vogels van het Haringvliet – <i>Gerard Ouweneel</i>	12
Engelse Bruine Kiekendief SN, weer of nog steeds in de HW? – <i>Gert Huijzers</i>	13
De hele nacht... – <i>Henk van Noordwijk</i>	14
Nieuwe HWL vogelcursus Roodborsttapuit – <i>Marianne van der Waal</i>	14
Zeldzame zangers in de Hoeksche Waard – <i>Hans Westerlaken</i>	15
Roofvogeltelling winter 2017 – <i>Janus Verkerk</i>	18
Deltaexcursie 2017 – <i>Marianne van der Waal</i>	20
Slechtvalken in Zuid-Holland 2016 – <i>Martin Mollet</i>	22
Recensie ‘Een Haagse vogelaar’ van Gerard Ouweneel – <i>Hans Westerlaken</i>	26
Jaarverslag vogelwerkgroep HWL 2016 – <i>Marianne van der Waal / Peter de Barse</i>	27
Verslag VWG-bijeenkomst d.d. 27 oktober 2016 – <i>Janus Verkerk</i>	27

Bijlagen

Huis- en oeverzwaluwkolonies 2011-2016	bijlage A
Meerjaren overzicht wintertellingen roofvogels	bijlage B
Adressenlijst VWG	bijlage C

Foto voorkant

Kerkuilen – *Janus Verkerk*

Resultaten inventarisatie broedende roofvogels 2016

Martin Mollet

Over de gehele linie genomen was 2016 een roofvogels broedseizoen met best veel broedpogingen, waarbij er ook veel succesvol waren.

Helaas lag het aantal jongen per geslaagd nest niet heel hoog. Het enige gevonden boomvalk broedsel had wel een mooi aantal jongen: 3 stuks, die ook allemaal uitgevlogen.

Dit jaar is de WRHW gestart met het kleurringen (blauw met zwarte letters) van buizerden.

Kleurringen deden we al bij de slechtvalken, als onderdeel van het onderzoek dat de WSN (Werkgroep Slechtvalk Nederland) landelijk doet. Waarom kleurringen ?

Kleurringen hebben als groot voordeel dat ze ook kunnen worden afgelezen met een telescoop of zelfs met een fotocamera met telelens. Dit houdt in dat de kans op een terugmelding aanzienlijk groter wordt, en dat er dan ook vaker vogels levend worden teruggemeld. Bij "normale" metalen ringen van het vogeltrekstation is aflezen eigenlijk alleen mogelijk als je de vogel of ring in de hand hebt: en dat is dus vaak een dode vogel of zieke vogel. Ook kunnen er meer meldingen van één bepaalde vogel binnenkomen, dit geeft een beter beeld van waar jonge vogels in eerste instantie naartoe gaan en waar ze zich uiteindelijk vestigen en hoe plaatstrouw ze zijn.

Het doel is dus meer terugmeldingen kunnen verzamelen en nog specifieker: we zijn ook erg benieuwd of we jongen uit de Hoeksche Waardse ook weer zullen aantreffen als broedvogels in de Hoeksche Waard. De meeste jongen trekken verder weg, maar uit eerdere terugmeldingen is gebleken dat sommige ook in de Hoeksche waard blijven wonen.

10 juli 2016: Het pas uitgevlogen jong met kleurring BT, worstelt met een mol

Veel torenvalken waagden een broedpoging. Voor Oost waren dit er 24 en was alleen 2008 (met 26 paar) een beter jaar. Vier nesten hadden een 6 legsel, maar in maar één nest werden ook echt 6 jongen groot en in één ander nest vloog er zelfs helemaal geen jong uit: En dat schetst zo'n beetje het beeld van 2016 bij de torenvalken: redelijk veel uitval in de jongenfase. Van de 76 jongen in de tabel haalden minstens 15 jongen het uitvliegen niet.

De buizerd van Strijensas was ook weer actief: dit jaar broedde de zorgzame dame niet langs Sasseweg, maar 500mtr oostwaarts langs de Schenkeldijk. En ze viel dus gedurende 2-3 weken de passanten aldaar lastig, hardlopers met hun rondje langs de Sasseweg konden dit jaar opgelucht ademen. Dit jaar werd er, net zoals vorig jaar, maar één jong groot.

24 juni 2016: 2 nesten aan de Oudendijk hadden 3 jongen, de meeste broedsels waren kleiner

De andere buizerds gedroegen zich wat meer "low-profile". Maar zoals al gezegd en ook in de tabel is te zien: niet met hele goede broedresultaten. In vergelijking met 2015 zijn er meer geslaagde broedsels, maar het totaal aantal jongen is behoorlijk lager, namelijk 56 tegenover 74 in 2015.

Bij de havik is het beeld vergelijkbaar met de buizerd.

Bij sperwer en bruine kiekendief is het probleem dat er te weinig territoria zijn vastgesteld om een goede vergelijking met het vorige jaar te maken.

Ook bij de boomvalk zijn er te weinig territoria gevonden, maar één om precies te zijn, maar de 3 jongen van dat nest zijn wel alle drie uitgevlogen en ook nog met een kleurring om. Deze ringen waren ter beschikking gesteld door Hanneke Sevink uit haar boomvalk kleurringproject. En daar bleek gelijk al dat het werkt (maar dat wisten we natuurlijk al van de slechtvalken) want op 10 september is één van die jongen gefotografeerd en afgelezen in de Biesbosch.

Dit jaar broedde er een nieuw paartje slechtvalken in Oud-Beijerland. De toताalteller voor de Hoeksche Waard kwam daarmee op 4 broedparen. De 3 geslaagde nesten leverden samen 4 jongen op en met 1,3 jong per geslaagd nest is ook bij deze soort de 'opbrengst' laag !

De cijfers voor 2016

Van niet alle nesten is precies bekend of ze zijn geslaagd of mislukt. Daardoor is het mogelijk dat er bijvoorbeeld 10 broedpogingen zijn met 5 geslaagde en 2 mislukte pogingen. Van de overige 3 broedpogingen is dus niet (met zekerheid) bekend hoe het is afgelopen.

Oost 2016 (2015 tussen haakjes)	Actieve Territoria	Succesvolle Paren	Mislukt	Aantal Jongen	Gem. Aantal Jongen
Buizerd	56 (61)	39 (36)	10 (19)	56 (74)	1,6 (2,1)
Havik	9 (8)	8 (6)	0 (0)	16 (15)	2,0 (2,5)
Sperwer	4 (4)	2 (3)	2 (1)	6 (10)	3,0 (3,3)
Bruine kiekendief	2 (9)	1 (5)	0 (1)	4 (11)	4,0 (2,1)
Boomvalk	1 (1)	1 (1)	0 (0)	3 (2)	- (-)
Torenvalk	24 (14)	19 (10)	4 (4)	76 (38)	3,4 (3,8)
Slechtvalk	2 (2)	1 (1)	0 (1)	2 (2)	- (-)
Totaal	98 (99)	71 (68)	16 (26)	153 (152)	

West 2016 (2015 tussen haakjes)	Actieve Territoria	Succesvolle Paren	Mislukt	Aantal Jongen	Gem. Aantal Jongen
Buizerd	20 (24)	11 (13)	9 (8)	9 (16)	1,1 (1,2)
Havik	3 (3)	1 (1)	1 (1)	1 (2)	- (-)
Sperwer	6 (6)	2 (3)	2 (1)	5 (5)	2,5 (1,7)
Bruine kiekendief	1 (1)	- (-)	- (-)	- (-)	- (-)
Boomvalk	- (-)	- (-)	- (-)	- (-)	- (-)
Torenvalk	3 (2)	3 (-)	0 (-)	7 (-)	2,3 (-)
Slechtvalk	2 (1)	2 (1)	0 (0)	2 (4)	1 (-)
Totaal	35 (37)	19 (18)	12 (10)	24 (27)	

Jaarlijks gaan de onderzoeksresultaten in de vorm van zgn. nestkaarten naar de WRN en SOVON. Dit jaar stonden er op die nestkaarten ruim 950 waarnemingen en daarvoor wil ik de volgende personen weer hartelijk bedanken:

Ad Groeneveld, Els Marijs, Frank van Gessele, Guido Lafeber, Henno MacDaniel (Tennet), Jaap Schelling, Janus Verkerk, Joost van Wingerden, Marco Coenradi, Marco Lodder, Mariken Ketelaar, Michel Hitzerd, Remco Zielstra, Ronald in 't Veld, Sander Elzerman, Sjoerd Reinstra, de vogelopvang "Vogelklas Karel Schot" en de terreineigenaren.

Huis- en oeverzwaluwen in de Hoeksche Waard 2016

Joke Boerlage

Inleiding

In 2016 is de Hoeksche Waard opnieuw door ruim 20 tellers gebiedsdekkend op broedende huiszwaluwen geïventariseerd. Dit jaar zelfs voor de 30^e keer op rij!

De Huiszwaluwentelling wordt volgens de handleiding LSB kolonievogels/zeldzame soorten van SOVON uitgevoerd. Dit houdt in dat er tussen de datumgrenzen van 15 juli en 15 augustus minimaal eenmaal bewoonde nesten worden geteld. Door deze gestructureerde aanpak kunnen we de ontwikkeling van de huiszwaluw in de Hoeksche Waard goed volgen.

Na 30 jaar is het interessant om die ontwikkeling door die 30 jaar heen eens nader te bekijken. De focus ligt hierbij op het totaalbeeld, op de ontwikkeling van enkele grote kolonies en op een bijzondere nestlocatie. Bij de keuze van de kolonies is er gekeken naar enkele grote kolonies uit de beginperiode en enkele grote kolonies van de laatste jaren. Daarnaast worden natuurlijk de resultaten van 2016 weergegeven.

In 2016 zijn er wijzigingen ingevoerd om de digitale route van het invoeren en verwerken van de tellingen soepeler te laten verlopen. Deze veranderingen zijn door de positieve houding van de tellers vlot verlopen.

Alle tellers worden van harte bedankt voor hun inzet! De tellers van de grote kolonies willen we deze keer extra in het zonnetje zetten vanwege het vele werk dat zij verzetten. We hopen in 2017 weer op de medewerking van alle tellers te kunnen rekenen.

Nesten

In 2016 zijn er in totaal zo'n 1195 bewoonde nesten verdeeld over 35 kolonies in 16 atlasblokken geteld. In vergelijking met 2015 is dat een achteruitgang van zo'n 12 nesten. Van de 35 kolonies lieten 12 kolonies een vooruitgang zien in vergelijking met 2015, 6 kolonies bleven gelijk en 17 kolonies lieten een achteruitgang zien. Aan de noordkant van de Hoeksche Waard is de groei van de kolonie Blaaksedijk van 47 naar 64 nesten opvallend te noemen. Aan de zuidkant tonen de grote kolonies Schuring oost (van 75 naar 100), Hoogezandse Haven (van 90 naar 105) en Strijensas (van 105 naar 136) wederom een mooie ontwikkeling.

Zie voor de resultaten van alle kolonies de bijlage met het kolonie-overzicht van Sovon.

Kijkend naar de grootte van de kolonies zien we de volgende verdeling over de 35 kolonies:

De Atlasblokken met de grootste aantallen bewoonde nesten zijn:

4338 (Strijensas e.o.) in totaal 177 bewoonde nesten over 2 kolonies verdeeld; in 2015 waren dat 131 nesten.

4327 (Schuring e.o.) in totaal 176 bewoonde nesten over 2 kolonies verdeeld; in 2015 waren dat 164 nesten.

4337 (Hoogezandse Haven) in totaal 105 bewoonde nesten over 1 kolonie verdeeld; in 2015 waren dat 90 nesten.

Helaas is er sprake van een stevige achteruitgang in de atlasblokken 4314 Goudswaard e.o. (van 142 naar 102) en 4315 Piershil e.o. (van 125 naar 104).

<i>grootte kolonies</i>	<i>aantal kolonies</i>
< 10 bewoonde nesten	9
10-25 bewoonde nesten	6
26-50 bewoonde nesten	13
51-99 bewoonde nesten	4
≥ 100	3

Opmerkelijke nestlocatie

Huiszwaluwen hebben over het algemeen als plaats voor het bouwen van hun nesten een voorkeur voor een enigszins ruwe stenen buitenmuur met daarboven een dakrand, balk, goot of iets dergelijks met een lichte ondergrond. Soms kiezen ze echter een opmerkelijke plek uit om hun nesten te bouwen. In 's Gravendeel hebben ze enkele jaren geleden schepen gevonden om hun nesten te bouwen. De schepen liggen in een opleghaven en het is gebeurd dat schepen tijdens het broedseizoen verlegd zijn in de haven, de "scheepzwaluwen" bleven echter ook toen naar hun nesten vliegen. In 2012

bewoonden de “scheepswaluwen” voor het eerst 13 nesten, in 2013 zelfs 20, in 2014 slechts 5, in 2015 werd het helaas niets, maar in 2016 waren ze er weer. Exact tellen is niet meer mogelijk, maar via schatting kwam het aantal op 6 uit.

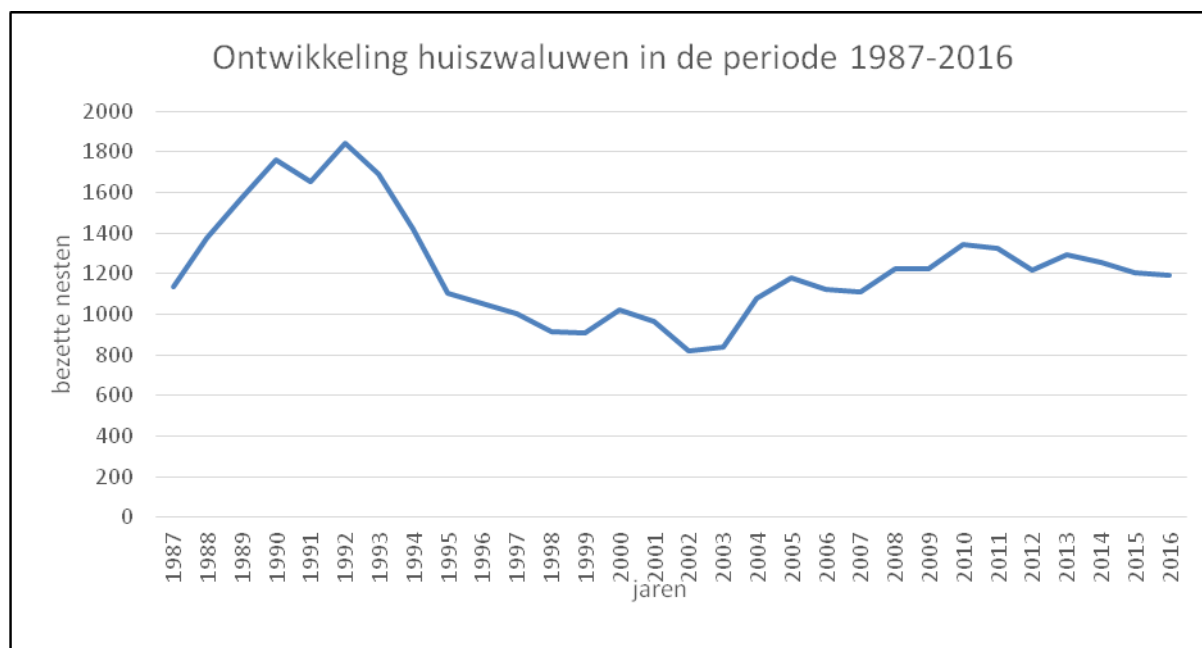
Donkere wolken boven een grote locatie

De kolonie aan de Hoogezandse Haven van 64 nesten wordt door sloop van het woonhuis bedreigd. Op dit moment zet de werkgroep Milieu en Planologie zich in om de verantwoordelijke instantie te bewegen de compenserende maatregelen voor het verlies van de nesten te bekostigen. De verantwoordelijke instantie is de provincie Zuid-Holland. Als compenserende maatregel wordt aan het plaatsen van een huiszwaluwtil gedacht. Het positieve nieuws is dat het huis er dit jaar tijdens het komend broedseizoen nog zal staan.

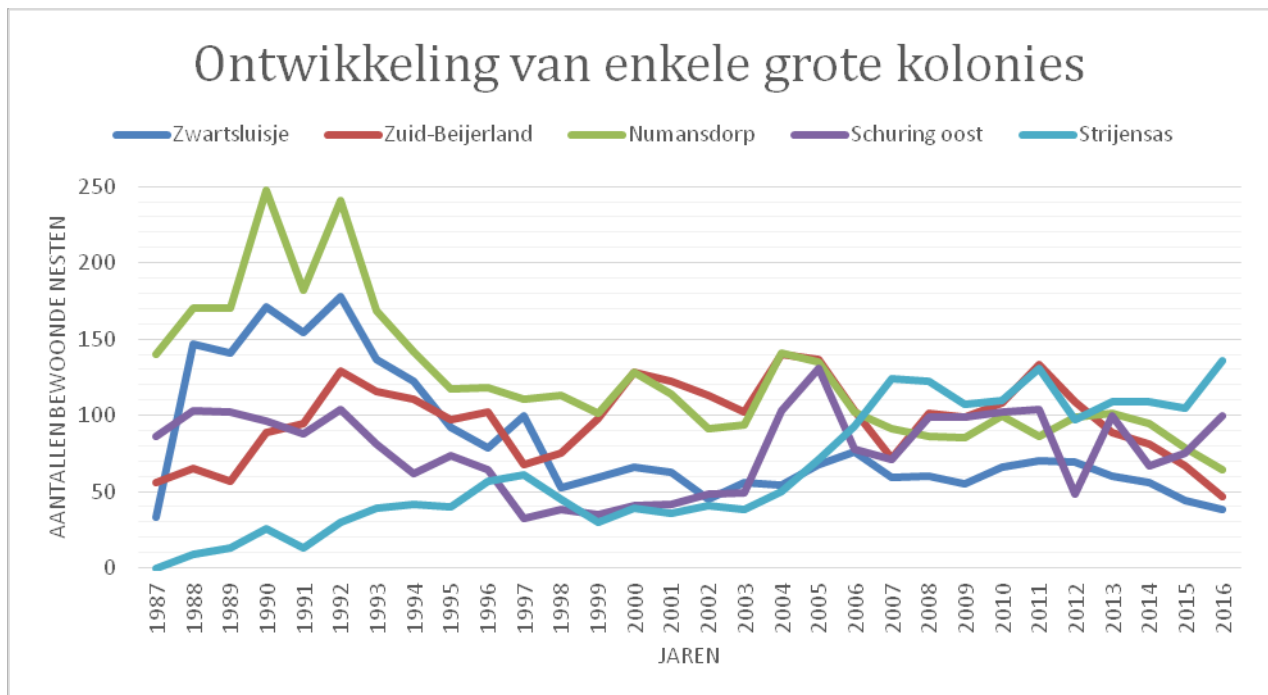
jaar	aantal	jaar	aantal	jaar	aantal
1992	1843	2014	1255	1995	1107
1990	1762	2009	1228	2004	1081
1993	1692	2008	1225	1996	1053
1991	1655	2012	1220	2000	1021
1989	1570	2015	1207	1997	1003
1994	1420	2016	1195	2001	964
1988	1376	2005	1183	1998	915
2010	1343	1987	1139	1999	906
2011	1328	2006	1123	2003	839
2013	1292	2007	1110	2002	823

*Overzicht van de ontwikkeling van de huiszwaluw in de Hoeksche Waard.
In de tabel zijn de resultaten van 1987 – 2016 van hoog naar laag geordend.
Zoals te zien valt 2016 qua resultaten in de middenmoot.*

De volgende grafiek geeft de ontwikkeling van de huiszwaluw in de Hoeksche Waard over een periode van 30 jaar weer. Na een dieptepunt rondom de eeuwwisseling is de huiszwaluw weer opgekrabbeld.

De ontwikkeling van enkele grote kolonies in beeld

We zien uit naar een huiszwaluwrijk 2017 waarin het ons weer lukt om de Hoeksche Waard volledig te tellen! De ontwikkelingen van alle kolonies zijn te vinden in bijlage A.

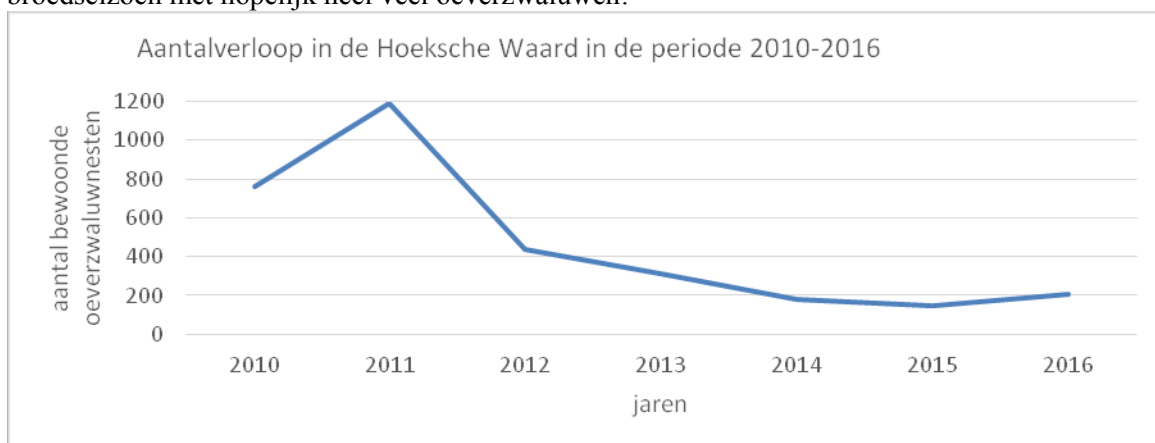
Oeverzwaluwen

Totaal zijn er 206 bewoonde oeverzwaluwnesten in de Hoeksche Waard geteld. In vergelijking met 2015 laat het resultaat van 2016 een vooruitgang van 57 nesten zien. Hierbij dient vermeld te worden dat door misverstanden niet alle kolonies geteld zijn.

Positieve ontwikkeling laat de wand in Plan Argusvlinder zien. In 2016 zaten er 23 bewoonde nesten in de wand. In de Oosterse Bekade Gorzen waren er geen bewoonde nesten. De kolonie van de Oeverlanden Esscheplaat had dit jaar 183 bezette nesten. Tijdens de inventarisatie in juni vloog er nog geen 10 % van het aantal dat weken ervoor zien was. Mogelijk heeft het natte (maar niet zo koude) weer de vogels parten gespeeld.

Zie voor de resultaten van alle kolonies de bijlage met het kolonie-overzicht van Sovon.

Met de groep tellers zijn afspraken gemaakt voor 2017 om de misverstanden van 2016 te voorkomen. Alle tellers worden van harte bedankt voor alle inspanningen en we zien uit naar het komend broedseizoen met hopelijk heel veel oeverzwaluwen!

Jaarverslag Uilenwerkgroep 2016

Ruud Polderman

De Uilenwerkgroep is inmiddels vanaf eind 2013 actief in de Hoeksche Waard.

In 2016 hebben we iets meer dan 300 bezoeken afgelegd om kasten te plaatsen, kasten te schoon te maken of te repareren, maar ook kasten te controleren en uilen te ringen.

Het doel van al die inspanningen is om de populaties in stand te houden en zo mogelijk wat uit te breiden. Veel hangt natuurlijk samen met een goede biotoop en voldoende voedselaanbod., met name muizen. In 2014 was er een extreem goed muizenjaar, met veel jonge uilen tot gevolg en in 2016 was dat minder, maar enkele locaties sprongen er toch uit met 6 en 7 jongen.

In de Hoeksche Waard hebben we in 2016 3 kerkuilenkasten geplaatst en er hangen nu 100 kerkuilenkasten, veelal in boerenschuren. Kerkuilen zijn redelijk honkvast, maar zo nu en dan geven ze in eens de voorkeur aan een andere locatie. Ook wil het geburen dat er een kast aanwezig is, maar toch de voorkeur geven om tussen het dakbeschot te broeden. Dan is het iets lastiger om de uilen te volgen, maar jonge uilen vliegen vaak nog enige tijd in de schuur rond. In 2016 hadden we een mooie 29 broedsels met 81 jongen. Slechts op een paar locaties was sprake van een tweede broedsel, maar daarvan is er ook een mislukt. Van de jongen konden er 64 geringd worden.

Helaas waren er ook meldingen van 18 dode kerkuilen, onder andere door verkeer.

Marco Lodder bij een kerkuilkast in een boerenschuur

Bij de steenuilen is er met name door Theo en Eduard veel werk verzet in Goudswaard en Zuid-Beijerland. Hier zijn 13 steenuilenkasten bijgeplaatst en in totaal 23. Totaal staan er nu in de Hoeksche Waard 171 kasten. Ondanks dit aanbod geven een flink aantal steenuilen toch de voorkeur voor een natuurlijke locatie in knotwilg, schuur of dak overschot. Bij een broedsel is het dan lastig het aantal jongen te bepalen en hebben we een zeer voorzichtige schatting gemaakt.

Totaal zijn in 2016 ongeveer 50 jongen geboren, waarvan 14 geringd.

Ook hier waren er meldingen van 3 dode steenuilen, maar dode steenuilen worden niet altijd teruggevonden.

In 2016 zijn de uilen geringd door Adrie van der Heiden (*op de foto met jonge Kerkuil*) met twee ringers in opleiding Eveline van der Jagt en Marco Lodder. Door de ziekte van Arie is het even de vraag of hij het ringen in 2017 kan voortzetten, maar het zou mooi zijn als Marco voor de Hoeksche Waard zijn ringdiploma dit jaar snel kan halen.

Totaal zijn er dus in 2016 14 steenuilen en 64 kerkuilen geringd.

Het ringen van de uilen geeft veel informatie en het teruglezen van de ringen geeft soms verrassende uitkomsten. In 2014 vonden we op de Kooilandsedijk een kerkuil die in Zoeterwoude was geringd. De kerkuil die in 2016 in de kast zat op de 1^e Kruisweg in Oud-Beijerland was dicht bij huis gebleven, die kwam uit Piershil. Van de ransuilen is er vermoedelijk sprake van 13 broedlocaties, waar ook jongen zijn uitgevlogen. Het precieze aantal is echter niet bekend. Meldingen van roestplaatsen bleven helaas veelal achterwege. Er zijn slechts 7 roestplaatsen bekend, maar er zijn er vermoedelijk meer.

Bij de bosuilen was sprake van 6 broedlocaties met onbekend aantal jongen. Wel zijn op enkele plaatsen kasten geplaatst of vervangen, omdat de oude kast kapot was. Dit was het geval in de noordrand van de Hoeksche Waard, bij Kuipersveer.

Voor 2017 staan nog diverse werkzaamheden op de "Te doen lijst", dus er is nog werk zat. Ook zou een overzichtskaart met alle kastlocaties een handig hulpmiddel zijn om te bepalen waar nog een stepping stone wenselijk is.

Verder moeten we kijken hoe het komende veiligheidsbeleid van HWL toegepast kan worden op onze werkzaamheden.

Weidevogelgroep jaarverslag 2016

Marianne van der Waal

De weidevogelgroep van Hoeksche Waards Landschap houdt zich bezig met het beschermen van weidevogelnesten en jonge vogels bij werkzaamheden op het land. Dit gebeurt zowel op akkerland als op grasland en altijd in nauw overleg met de betrokken boer of loonwerker.

Daarnaast wordt er met regelmaat overleg gevoerd met instanties die betrokken zijn bij de opstelling en uitvoering van het weidevogelbeheer in het Oudeland van Strijen.

In 2016 zijn 9 weidevogelbeschermers actief geweest met de bescherming van weidevogelnesten en/of jonge vogels. Daarnaast zijn er een aantal personen die er bij geroepen kunnen worden als er snel bescherming verleend moet worden.

Akkerland

De weidevogels in zijn algemeenheid hebben het erg zwaar de laatste jaren in Nederland. In de Hoeksche Waard komt daarbij dat de vogels die op akkerland broeden, Kievit en Scholekster, extra hard getroffen worden. Vanuit diverse onderzoeken komt duidelijk naar voren dat de insecticide neonicotinoïden hier debet aan is. Hierdoor zijn er voor de jonge vogels te weinig insecten waardoor ze verhongeren. Het gevolg is dat de achteruitgang van de weidevogels op akkerland in 5 jaar tijd 90% is. De locaties waar nu nog vogels op akkerland broeden bevinden zich hoofdzakelijk bij bioboeren, op percelen waar maïs gezaaid wordt en plekken waar van oudsher al veel weidevogels bij elkaar broeden. Maar ook op deze plekken zien we de aantallen teruglopen.

Grasland

Alle graslanden waar we weidevogelbescherming uitvoeren bevinden zich in het Oudeland van Strijen. We hebben op verzoek van de boeren ook in andere polders op grasland gezocht om de nesten bij werkzaamheden te beschermen. Helaas bleken hier geen nesten aanwezig.

Alle percelen waar we dit jaar naar nesten hebben gezocht in het Oudeland vallen onder het weidevogelbeheer. Bij dit legselbeheer worden de nesten door een vrijwilliger gemarkeerd zodat bij werkzaamheden het nest gespaard zal worden. Daarnaast vallen diverse percelen onder de beschermingsmaatregel van een uitgestelde maaidatum. Een aantal dagen vóór deze afgesproken datum wordt er door vrijwilligers geïnventariseerd of er zich nog niet vliegvlugge weidevogels in het perceel bevinden. Bij alarmerende ouder vogels is duidelijk dat er nog jongen aanwezig zijn en wordt het maaien één of 2 weken uitgesteld.

Bij een boer die interesse heeft in het weidevogelbeheer hebben we een inventarisatie uitgevoerd. Dit was erg succesvol omdat er minimaal 25 territoria van weidevogels werden geteld. Op dit moment is nog onduidelijk of deze boer mee kan liften in dit beheer wegens een gebrek aan subsidie.

Het weer van voorjaar 2016

Het weer in de lente van 2016 staat te boek als gemiddeld wat betreft neerslag en temperatuur.

Opmerkelijk was echter de grote wisselvalligheid wat betreft temperatuur en neerslag. Zo vroor het bijvoorbeeld nog op 1 mei maar een week later werden temperaturen van 25°C gemeten. Mei was ook erg droog, tot de laatste week, toen viel de maandhoeveelheid op één dag en was het ook veel te koud voor de tijd van het jaar.

Deze wisselvalligheid had er veel effect op het broedsucces van de weidevogels. Veel Kievitsnesten kwamen uit in een week met veel regen en koude, dit had een dramatisch effect op de overleving van de kuikens.

Het concrete beschermingswerk

Het meeste beschermingswerk is uitgevoerd op twee locaties waar maïs gezaaid moest worden. Zowel bij de locatie bij Maasdam als bij Strijen bleken op het moment van inzaaien de Kievitsnesten uit te komen. Bij het erg koude en natte weer bleken de pullen niet te redden en zijn er diverse gestorven. Een aantal is naar de Vogelklas gebracht maar ook hier bleek het grootbrengen van de eendagskuikens een zware opgave. Uiteindelijk zijn er 4 van deze “met de hand gevoerde” Kieviten los gelaten.

Bij een biologische boer lagen 12 Kievitsnesten en 1 scholeksternest. Het vinden én beschermen hebben de boer en zijn zoon zelf uitgevoerd. Bij een andere biologische boer 1 scholeksternest, deze is door de boer zelf beschermd bij de werkzaamheden. Uiteindelijk is 1 scholeksterjong uitgevlogen. Op een paar andere bedrijven zijn nog een paar nesten beschermd bij de werkzaamheden. Ook dit werd meestentijds door de boer zelf gedaan.

Bijzonderheden van 2016

Bij een boer in het Oudeland van Strijen is een zonnepomp geplaatst om een plas-dras situatie te creëren. Het had tot gevolg dat 2 paar grutto's in de directe omgeving gingen broeden.

Op het perceel aan de leidingstraat was het broedsucces erg goed. Hier blijkt te worden voldaan aan alle voorwaarden om kuikens groot te laten worden. Dit in tegenstelling tot de percelen aan de Waleweg. Hier bleken vrijwel geen alarmerende vogels aanwezig te zijn bij de alarmtelling.

De toekomst

Door de dramatische teloorgang van de weidevogels zakt bij ons regelmatig de moed in de schoenen. De vraag dringt zich regelmatig aan ons op of het zin heeft om hier nog tijd en energie in te steken. Te meer omdat de meeste tijd, voor een aantal vrijwilligers van de weidevogelgroep, meer áchter de vergadertafel gestoken wordt dan in het veld. Daar heeft niemand van de vrijwilligers voor gekozen. Het alternatief om hier mee te stoppen is echter ook geen optie. We hebben ons hart verloren aan de weidevogels, hun geweldige baltsroepen in het voorjaar en de jonge vogels die we, dankzij ons beschermingswerk, zien rondrennen.

Sovon-rapport 2016/09: Vogels van het Haringvliet

Gerard Ouweneel

Impressie van vogelwaarden voor en na de afsluiting in 1970

Sovon-rapport 2016/09 over de vogels van het Haringvliet voor en na de milieuschok die de afsluiting van 2 november 1970 betekende werd samengesteld in opdracht van Vogelbescherming Nederland.

Het is een 143 pagina's tellend boekwerk, dat met enig gegoochel via Google wel te verkrijgen is. En dat is, zeker voor ons Hoekschewaarders, wel inzichtverruimend.

Dat het rapport verschijnt in dezelfde periode met het ter beschikking komen van het Droomfonds Haringvliet is natuurlijk niet toevallig. De via dit droomfonds samenwerkende natuurbeheer en natuurbeschermingsorganisaties stellen in het vooruitzicht dat na effectuering van het Kiersbesluit in 2018 er tenminste een deel van de rijkdom van het Haringvliet en zijn oevergebieden van vóór 1970 zullen terugkomen. Welnu, dan is *Vogels van het Haringvliet* een goede toetssteen.

Engelse Bruine Kiekendief SN, weer of nog steeds in de Hoeksche Waard ?

Gert Huijzers

Brexit of niet, het Bruine Kiekendief wijfje, met de groene wingtags en code SN, heeft het blijkbaar naar haar zin in de Hoeksche Waard. In het weekeinde van 28 en 29 januari 2017 zag ik haar 2 keer en kon gelukkig een plaatje schieten waar de code voldoende af te lezen is. In de maanden daarvoor zag ik ook af en toe een (of meer?) Bruine Kiekendief met groen wingtags vliegen, maar altijd te ver om af te lezen.

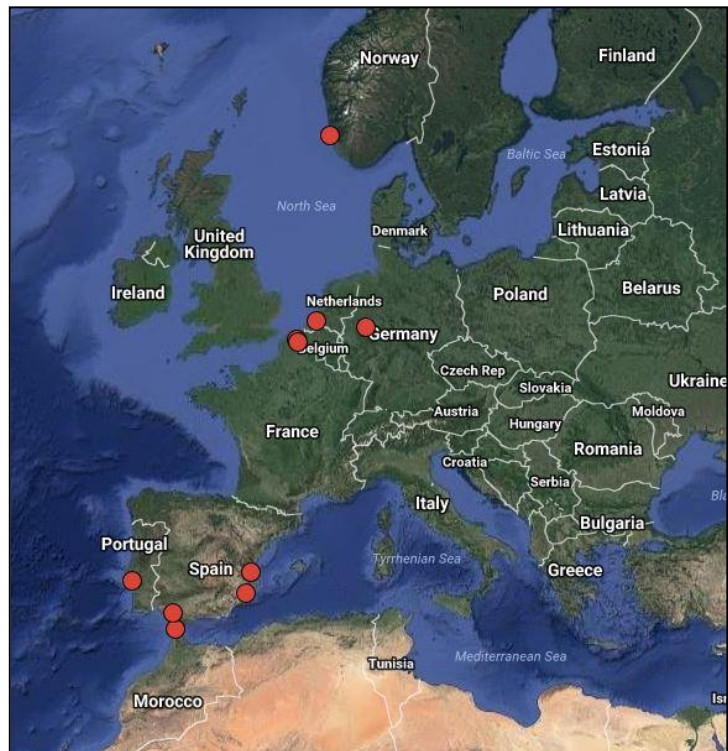
De vogel met code SN werd op 4 december 2015 al eerder gezien en gefotografeerd door Arie den Tuinder, wat door Dick van Houwelingen in "In Vogelvlucht" 34 is opgetekend.

De waarneming gaf voldoende reden om contact te zoeken met de Engelsen, John Middleton, betrokken bij het Bruine Kiekendieven wintag project van de North West Norfolk Ringing Group (klik [hier](#) voor de link). John meldde dat de vogel daarna nog twee keer is gezien, namelijk op 23 januari 2016 in Haringvlietgebied nabij Goudswaard en op 26 maart in het Oudeland van Strijen. In Engeland is de vogel tot dusver niet meer gezien. Voldoende interessant om in het broedseizoen extra op te letten, of ze mogelijk zelfs tot broeden komt in onze regio.

Op grond van de terugmeldingen, dus ook van andere Engelse projectvogels, is het verrassend waar de vogels worden gezien. Zo zijn er terugmeldingen uit Spanje (6 verschillende vogels), Portugal, zuid Noorwegen en een zeer waarschijnlijke waarneming in Senegal, die net niet voor 100% kan worden bevestigd.

Van 2011 tot eind 2016 zijn 283 jonge Bruine Kiekendieven van wing tags voorzien, waarvan inmiddels van 77 individuen terugmeldingen zijn ontvangen. Een enorm verschil met het aantal terugmeldingen ten opzichte van de 2569 Bruine Kiekendieven die in de periode 1909 – 2012 een metalen pootring hebben gekregen en waar slechts enkele terugmeldingen van zijn gekomen, meestal dood gevonden (of geschoten) vogels.

De hele nacht...

Henk van Noordwijk

Enkele jaren geleden –ach, wat waren we nog jong!- heb ik in "In Vogelvlucht" in het kort verslag gedaan van een gevecht op leven en dood tussen twee merels.

Het was toen bijna 25 december, maar van de kerstgedachte was absoluut geen sprake. Eén van de vogels moest de strijd met de dood bekopen.

Zulke dingen komen vaker voor.

Maar wat te denken van het volgende.

In de eerste week van maart kwam ik thuis van een vergadering. Het was kwart over tien.

Een merel floot het hoogste lied vanaf een hoge uitkijkpost. Wel een beetje laat voor een merel, vond ik. Ik had het nog niet gedacht of een tweede merel begon zich er mee te bemoeien. Hij zat nauwelijks 100 meter verder en meldde duidelijk dat hij zijn terrein voor zichzelf wilde houden.

Wonderlijk.

Even na elven kwam mijn vrouw thuis, een beetje opgewonden omdat ze twee merels prachtig had horen fluiten en dat ogenblikkelijk wilde melden.

Zij is nog een betrouwbaardere bron dan ik.

Toen we om twaalf uur bedwaarts togen, werd er nog volop gefloten.

Ik had het er niet voor over om de hele nacht wakker te blijven en naar het gezang te luisteren, maar toen ik rond half vier even wakker was, zat er nog steeds één van de merels luidkeels te zingen.

Eerlijk gezegd wist ik niet, dat merels dat deden. Voor jullie is het misschien niets bijzonders, maar voor mij was het uniek.

En dat wilde ik toch even met jullie delen.

Nieuwe HWL vogelcursus

Marianne van der Waal

De laatste tijd kreeg HWL regelmatig de vraag: wanneer komt er weer eens een nieuwe vogelcursus? Ook tijdens de introductiedag van HWL, waar verschillende werkgroepen zich presenteerden, bleek er belangstelling te zijn voor de Vogelwerkgroep en dan met name voor een (beginners)cursus. Vandaar dat de werkgroep cursussen ons benaderde met de vraag of dat te realiseren zou zijn.

Een paar jaar geleden hebben Peter, Janus en ik met veel plezier een vogelcursus gegeven in Strijen. Het gaf ons veel voldoening om mensen enthousiast te maken voor de vogels en de natuur om ons heen. We hoefden er niet lang over na te denken. We gaan het dit jaar gewoon weer doen, maar dit keer in Klein Profijt. Remco van Beesd heeft als vierde man toegezegd om mee te doen en daar zijn we blij mee.

We starten in mei met de cursus: **Vogels van het Hoeksche Waards Landschap**

In mei/juni 3 lesavonden en de zaterdag erna steeds een excursie ergens in de HW.

In het najaar weer 3 lesavonden en 3 excursies. Zo worden zowel de broedvogels als de trekvogels behandeld die in de verschillende jaargetijden in de Hoeksche Waard voorkomen.

De maximum 25 deelnemers waren binnen de kortste keren ingeschreven. De werkgroep cursussen heeft dat aantal zelfs met 5 overschreden en er is ook nog een wachtlijst. Aan belangstelling dus geen gebrek! Nu maar afwachten of er deelnemers zijn die ook besmet worden met het vogelvirus en lid willen worden en in de toekomst een bijdrage kunnen leveren aan onze VWG. Dat zou mooi zijn!

Zeldzame zangers in de Hoeksche Waard

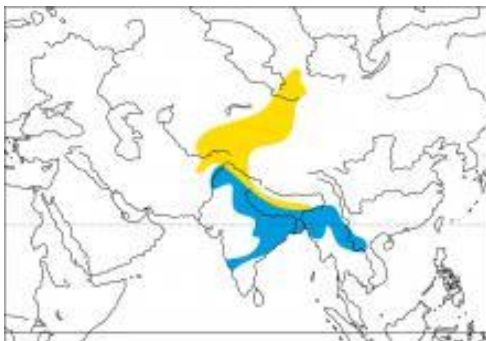
Hans Westerlaken

Op 8 november rond 16.00 werd ik opgebeld door Gerard Ouweneel met de mededeling, dat hij vijf Pestvogels vanachter zijn bureau aan de Lijster te Maasdam had waargenomen. Nu staan Pestvogels in mijn top drie van favoriete vogels in Nederland en ik besloot spoorlags naar Maasdam te vertrekken. Dick van Houwelingen was al aan een zoektocht begonnen, maar had in tegenstelling tot Arie en Leen van der Linden, die inmiddels de waarneming bij Gerard thuis aan het vieren waren, de vogels nog niet terug kunnen vinden.

Samen met mijn vrouw, Caroline, en Dick liepen we naar het bruggetje aan het einde van de Lijster, omdat daar zich lijsterachtigen ophielden. Plotseling klonk uit de treurwilg bij het bruggetje het mij bekende geluid van de Hume's Bladkoning. In het verleden heb ik de vogel, een zeldzame doortrekker en wintergast met 53 door de CDNA (Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna) geaccepteerde gevallen tot januari 2016, een achttal malen eerder gezien en/of gehoord. Ook ben ik bekend met de vogel uit India, Nepal en Noord-Thailand, waar het een algemene overwinteraar is.

Ik attendeerde Caroline en Dick op het geluid en speelde het ter plekke af ter controle. Beiden konden de juistheid van het geluid bevestigen. Snel werd de waarneming op de HW-appgroep gezet en werden Arie, Leen en Gerard op de hoogte gesteld. Ik speelde het geluid nog meerdere malen af, maar kreeg geen respons. Ook zagen we de vogel, die inmiddels al verdwenen bleek te zijn, niet. Een paar toegesnelde Hoeksche Waardse vogelaars konden de vogel derhalve, helaas, ook niet meer waarnemen. De dagen na de waarneming is er in ieder geval nog door Sander Elzerman en mij gezocht naar de vogel, echter zonder resultaat. Acceptatie door de CDNA van de vogel zal moeilijk worden zonder geluid- en/of beeldmateriaal.

Het voorkomen van de Hume's Bladkoning is veel beperkter dan dat van Bladkoning (zie verspreidingskaart). Gezien het feit, dat de soort dichter bij zijn overwinteringsgebied broedt, is de kans dat er een in onze streken te zien ook veel kleiner dan de Bladkoning. Vogels met een lange trekroute lopen doorgaans ook een grotere kans om verder de verkeerde richting op te trekken. Behalve de kenmerkende roep, die als een twee-lettergrepig dsie-wo omschreven wordt, verschilt de Hume's Bladkoning qua uiterlijk ten opzichte van de Bladkoning o.a. door zijn grijs-groene i.p.v. groenere rug, lichtere oorstreek en een kleinere bovenste vleugelstreep. De ondersoort *humei* van Hume's Bladkoning (*Phylloscopus humei humei*) broedt het dichtst bij Europa; de ondersoort *mandelli* broedt in een van *humei* geïsoleerd gebied in Centraal-China. Deze ondersoort staat vreemd genoeg niet op de kaart van HBW (Handbook Birds of the World) afgebeeld, maar wordt wel in de tekst vermeld. Mogelijk krijgt deze ondersoort op termijn de soortstatus.

Hume's Bladkoning (HBW)

Bladkoning (HBW)

De Bladkoning is een schaarse doortrekker, voornamelijk langs de kust. De laatste jaren wordt de soort ook meer in het binnenland opgemerkt. Of het hier om een daadwerkelijke toename van vogels gaat of betere bekendheid bij waarnemers met de soort, valt moeilijk te bewijzen, maar het laatste lijkt mij het geval. Een zelfde patroon geldt voor de Hoeksche waard. Afgelopen najaar werd de soort bijvoorbeeld bij de Trektelpost Zuidpunt Hoekse Waard, bij de Hoogezandse Gorzen en werden zelfs twee vogels bij de Oosters Bekade Gorzen waargenomen. Op waarneming.nl staat slechts 1 waarneming voor 2010, hoewel er waarschijnlijk wel meer, niet ingevoerde, gevallen zijn.

Bronnen : www.waarneming.nl, HBW, Birdlife International

Siberische Tjiftjaf

Martin Prins nam op 8 november 2016 bij de jachthaven van Nieuwendijk het geluid op van en fotografeerde een vogel, die na beluistering op xenocanto.org, de site met de meest uitgebreide collectie vogelgeluiden ter wereld en waarneming.nl, mijns inziens overeenkwam met de Siberische Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita tristis*). De soort heeft in Nederland, dat vaak voorop loopt qua afsplitsing van onder/soorten, reeds de soortstatus gekregen bij de CDNA. Waarneming.nl echter hanteert nog steeds de ondersoortstatus, net als in de meeste overige landen.

Verwarring met de Scandinavische Tjiftjaf (*abietinus*) zou kunnen, omdat deze grijzer is dan onze Tjiftjaf, maar over het algemeen meer groene en gele tinten heeft. Ook is de roep van *abietinus* gelijk aan onze Tjiftjaf.

Het geluid van *tristis*, dat omschreven wordt als een “piepkuikengeluid” wijkt volledig af van de gewone Tjiftjaf, die het welbekende een huuIETT geluid maakt. Ook de zang is volledig anders; deze is sneller en heeft tweetonige tonen en korte pauzes tussen de zang.

Op de foto's van Martin zijn de kenmerken, de grijsbruine kop en mantel, afwezigheid van geel in de wenkbrauwstreep, een roestbruin wangetje, contrasterende zwarte vleugels en staart met een olijfgroene tint, korte lichte vleugelstreep helaas niet voldoende te zien.

Behalve een onbevestigde waarneming op 13-12-2016 is de (onder) soort nog niet met 100% zekerheid vastgesteld in de Hoeksche Waard, maar dat zal slechts een kwestie van tijd zijn.

Siberische Tjiftjaf, Noord-Hollands Duinreservaat , 16-10-2016

Bron : Dutch Birding, Herkenning en taxonomie van (Siberische) Tjiftjaf, waarneming.nl

Siberische Braamsluiper

Op 1 december 2016 maakte Mary (spreek uit als Mery) van Vliet melding van een Braamsluiper op haar voedertafel aan de Oranjestraat in Heinenoord.

De gewone Braamsluiper (*Sylvia curruca*), een schaarse doortrekker en zeldzame broedvogel in de Hoekse Waard, hoort rond die tijd al lang in zijn overwinteringsgebieden in Noord-Oost Afrika, het Arabisch Schiereiland of in Pakistan / Noord-India te zijn. De laatste jaren is er steeds door genetisch onderzoek vastgesteld, dat de bij ons in de winter voorkomende Braamsluiers van de (voorlopige) ondersoort *Sylvia curruca* (*althaea*) *halimodendri* of *blythi* zijn. Van de acht onderzochte vogels bleken 7 *blythi* te zijn.

In Nederland gaat men nog verder qua splitsen en hier wordt de Centraal-Aziatische ondersoort *althaea* verheven tot soort (Hume's Braamsluiper – *Sylvia althaea*) met als ondersoorten *halimodendri* (Vale Braamsluiper) en *blythi* (Siberische Braamsluiper). Als u dit al niet meer kan volgen, kan nog opgemerkt worden, dat ze in het veld vooralsnog niet van elkaar onderscheiden kunnen worden. Vandaar het DNA-onderzoek bij deze soort.

Binnenkort komt een baanbrekend artikel uit over herkenning van deze (onder) soorten en worden we misschien iets wijzer betreffende de status van deze vogelsoort in Nederland en de vogel in Heinenoord.

Katwijk, 1-12-2016, Rene van Rossum

Heinenoord, 6-12-2016, Sander Elzerman

Roofvogeltelling winter 2017

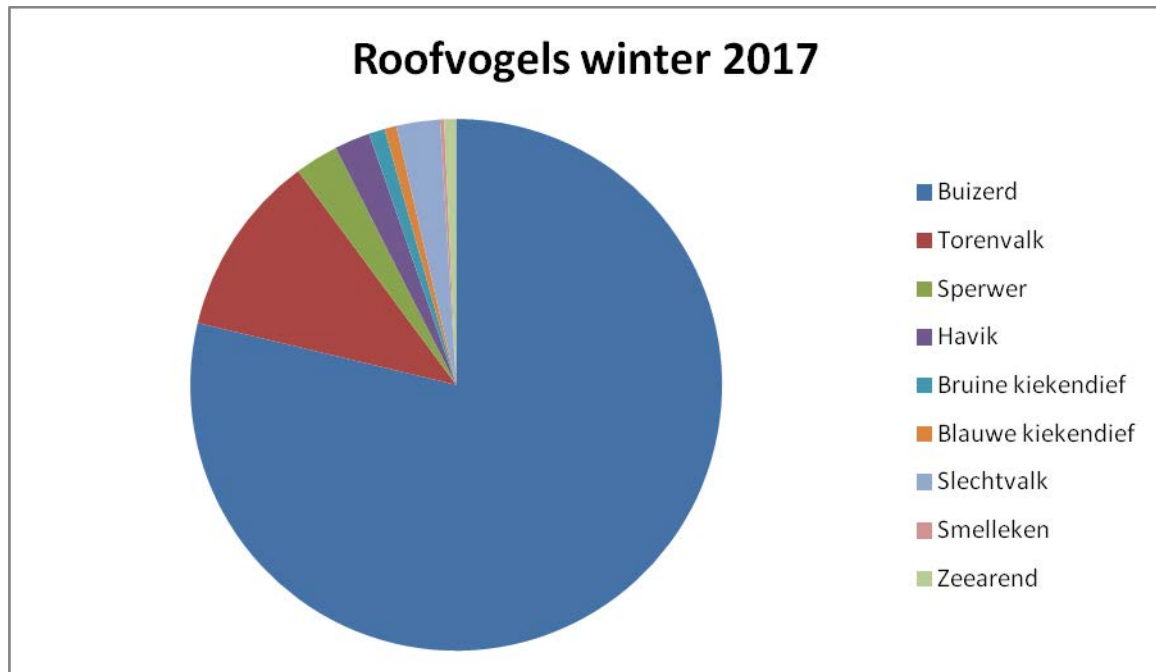
Janus Verkerk

Medio half januari 2017 stond wederom een groep tellers paraat om “hun” atlasblok op roofvogels te tellen. Voor velen een vast ritueel aan het begin van het nieuwe vogeltelseizoen. De tellers kennen hun blok vaak goed en weten waar de kansen liggen om het maximale aantal roofvogels uit het blok te halen. Dat laatste is vaak een uitdaging op zich. De laatste jaren is het geen uitzondering om meer dan 50 roofvogels in een blok van 5x5 km aan te treffen. Waren het vorig jaar de blokken 43-15 (Han en Martin Benard) en 43-28 (Janus Verkerk en Martin Mollet) met respectievelijk 63 en 51 getelde roofvogels, nu was het blok 43-18 (Arie en Leen van der Linden) dat met 56 getelde roofvogels de hoogste score behaalde. Aangezien de telling vanaf 1983 wordt georganiseerd zijn de uitkomsten over lange reeksen van jaren te vergelijken. In totaal werden in januari 2017 424 roofvogels geteld verdeeld over 9 soorten (tabel 1). In vergelijking met voorgaande jaren valt op dat de totaal uitkomsten van de laatste tellingen verrassend dicht bij elkaar liggen (bijlage B).

Atlasblok	Telgroep	Opp km2	Ruigpoot	Buizerd	Torenavalk	Sperwer	Havik	Slechtvalk	Bruine kiek	Blaauwe kiek	Smelleken	Zeearend	Valk spec	Totaal
37-55	West	3		2										2
37-56	West	11		7	2	1								10
37-57	Noord	12		11	1		2							14
37-58	Noord	7		4										4
43-14	West	19		11	1		2	2	2	2		2		22
43-15	West	25		33	3	1					1			38
43-16	West	25		37	1									38
43-17	Noord	25		31	7	4	1	1						44
43-18	Oost	25		41	8	2		4	1					56
43-24	West	2		2										2
43-25	West	10		11	2									13
43-26	Zuid	23		22	5	1	1	1						30
43-27	Oost	25		36	8			1						45
43-28	Oost	25		27	4				1					32
43-37	Oost	7		8						1				9
43-38	Oost	9		20	2	1	1	2				1		27
44-11	Oost	10		10	1	1	2							14
44-21	Oost	12		13	1									14
Hoeksche Waard		275	0	326	46	11	9	11	4	3	1	3		414
Tiengemetten	West	12		10	8	1			2	1		2		24
Totaal		287		336	54	12	9	11	6	4	1	5	0	438

Tabel 1: Overzicht van getelde roofvogels per atlasblok in januari 2017 de Hoeksche Waard

Een gemiddelde telling levert voor de Hoeksche Waard de laatste tien jaar ruim 300 Buizerds op. Nu bleef de teller staan op 326 getelde exemplaren. Waarmee wederom aangetoond dat zo'n 75 % van het totaal aan getelde roofvogels op het conto komt van de Buizerd (grafiek 1). Even verbleef een Ruigpootbuizerd in de Oostersche Bekade Gorzen maar helaas werd deze in de telling niet meer opgemerkt.

Grafiek 1: De verhoudingen van getelde roofvogels onderling in de Hoeksche Waard

Opmerkelijk is dat het totaal aan Torenvalken per jaar sterk fluctueert. Oorzaken daarvan kunnen worden toegeschreven aan het winterbeeld of de muizenstand. Maar beide fenomenen zouden ook de stand van de Buizerd moeten beïnvloeden. Dat lijkt veel minder het geval. In totaal werden slechts 46 exemplaren geteld. En daarmee was dit een matige uitslag te noemen. In spanning wachten we op de resultaten van ons buureiland Voorne Putten waar in een vergelijkbare periode ook wordt geteld. Vaak zijn de waargenomen trends hetzelfde.

In de telling werden maar liefst 11 Slechtvalken gezien. Waarvan zelfs 2 exemplaren op een potentiële broedlocatie en ook zelfs 4 exemplaren in één atlasblok (43-18). Een fraaie score.

Het enige Smelleken dit jaar werd gezien door Han en Martin Benard ten zuiden van Nieuw-Beijerland. Weliswaar in minimale aantallen wordt deze superjager toch vrijwel ieder jaar nog opgemerkt.

Sperwers (11) en Haviken (9) zijn door hun biotoopkeuze altijd wat lastiger te vinden dan voorgaande soorten. Maar met zo veel goede tellers in het veld worden ze altijd in een jaarlijks vergelijkbaar aantal waargenomen. Ook de uitkomst van deze telling past volledig in het beeld van voorgaande jaren (zie tabel 2).

Zowel Bruine- als Blauwe Kiekendief overwinteren in klein aantal. Opmerkelijk is dat er een langzaam aan een kentering plaatsvindt in de verhouding tussen de twee. Als regel waren er altijd meer Blauwe kiekendieven maar de omslag lijkt daar. Dit jaar werden 4 Bruine Kiekendieven geteld tegenover 3 Blauwe.

Jaloersmakend voor vele vogelaars van buiten de Hoeksche Waard is het feit dat wij de laatste tien jaren steeds rijkelijker worden bedeed met Zeearenden. Jaarlijks rollen er toch wel zo'n 2 tot 3 "vliegende deuren" uit de telling. Daarnaast is er het eiland Tiengemeten dat een welhaast magische aantrekkingskracht heeft op Zeearenden. Dit jaar werden er daar ook nog eens 2 waargenomen. Het gaat vrijwel zeker om vogels die vanuit de Biesbosch uitzwerven naar de Hellegatsplaten en het Krammer Volkerak. Dit laatste gebied kan zelfs bogen op een winterbestand van bijna 10 exemplaren (mondelinge mededeling Dirk van Straalen).

De roofvogeltelling 2017 mag wederom een succesvol project worden genoemd. Vooral het feit dat het grootste aantal blokken wordt geteld door vaste tellers of telploegen ligt hieraan ten grondslag. Daarom een welgemeend compliment voor de vasthoudendheid waarmee deze telling wordt uitgevoerd!

Deltaexcursie 2017

Marianne van der Waal

De traditionele Deltaexcursie op de eerste zaterdag van het nieuwe jaar moest dit keer noodgedwongen verplaatst worden naar zondag. De weersverwachting voor zaterdag 7 januari was dusdanig slecht dat we de kans op ongelukken door de gladheid niet wilden riskeren. Achteraf een goed besluit maar wel met het gevolg dat een aantal trouwe Deltagangers er jammer genoeg niet bij kon zijn.

We vertrokken zondagmorgen met een heerlijk zonnetje richting Goeree Overflakkee en de dag kon eigenlijk al niet meer stuk na de waarneming van 6! Zeearenden in het eerste halfuur. Onderweg naar Oude-Tonge werden de nodige soorten gespot zoals Wilde Zwaan, Rotgans, Grote- en Middelste Zaagbek. De temperatuur werd steeds aangenaam, het water steeds blauwer en bij Battenoord leek het heel normaal dat er een grote groep Flamingo's aanwezig was, de winterjassen konden uit....

Op naar Stellendam. Grote groepen Bonte Strandlopers, Drieteentjes, Scholeksters, Kieviten, Wulpen, Goud- en Zilverplevieren en een enkele Zwarte Ruiter liepen in het ondiepe water te fourageren. Wij kregen inmiddels ook trek en maakten een stop bij Het Wapen van Stellendam voor een heerlijke kop soep.

Tijd om naar de Brouwersdam te gaan. Zo druk hadden we het daar nog nooit gezien! Het mooie weer had niet alleen vogelaars naar de dam gelokt. Het water was uitzonderlijk stil en glad en daardoor zag je de vogels beter dan ooit. Prachtige Eiders, de Zwarte- en de gewone Zeekoet, Zwarte Zee-eend, Parelduiker, Roodkeelduiker, Kuifduiker, Geoorde Fuut, Kuifaalscholver, het hield niet op. Twee spelende Grijs Zeehonden gaven nog even een showtje weg.

Het viel niet mee om iedereen mee te krijgen naar de volgende bestemming: Plan Tureluur en de inlaat bij de Stompe Toren. Hier werden IJsvogel, Nonnetje en Watersnip aan de lijst toegevoegd. De dag werd afgesloten met een lekker drankje bij de Heerenkeet. Met 89 gespotte vogelsoorten was iedereen dik tevreden en konden we terugkijken op een geslaagde dag.

Volgend jaar weer en dan hopelijk gewoon weer op zaterdag!

Deltaexcursie 8-1-2017

Slechtvalken in Zuid-Holland 2016

Martin Mollet

In 2016 zijn in Zuid-Holland en Westelijk Noord-Brabant 32 territoria vastgesteld. Bij 5 territoria is niet gebroed of onbekend of er echt is gebroed. Van de resterende 27 broedsels zijn er 6 mislukt en dus bleven er 21 succesvolle nesten over.

Die 21 geslaagde nesten leverden 51 uitgevlogen jongen op waarvan er 41 zijn geringd. Van die 41 jongen is het geslacht bepaald: 18 vrouwen (44%) en 23 mannen (56%).

Het gemiddeld legbegin was 19 maart en varieerde van 3 maart tot 20 april (n=16). Gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per geslaagd nest is 2,4 tegenover 2,7 in 2015. De gemiddelde legselgrootte is 3,5 (n=13).

Hoeksche Waard

Dit jaar is er een nieuw broedpaar ontdekt in de Hoeksche Waard. Het paar broedde in een hoogspanningsmast nabij Oud-Beijerland en bracht in ieder geval 1 jong groot. Omdat we nog steeds de vrijheid nemen om het Haringvlietbrug paar bij de Hoeksche Waard te tellen (wat strikt genomen niet waar is) komt het totale aantal dus op 4 paar want de overige paren waren ook weer actief. De nestkast van het "Haringvlietpaar" kon dit jaar niet worden geïnspecteerd, en hoewel er wel jonge valken zijn waargenomen, lijkt het erop dat deze niet bij nest vandaan kwamen. Resultaat onbekend, maar waarschijnlijk een mislukt broedsel dus.

Het oostelijke paar, dat vorig jaar het territorium heeft overgenomen, bracht dit jaar 2 jongen in een hoogspanningsmast nabij Mookhoek groot. Het vrouwtje dat vorige jaar nog in juveniel kleeft rondvloog heeft dus een mooi succesvol eerste broedsel achter de rug. De foto hierboven toont één van de 2 jongen.

Eind februari 2016 kwam de melding binnen dat Y8 (het 'vorige' mannetje van het oostelijke territorium) zich in Dordrecht tegen een gevel had doodgevlogen, helaas. In de 5 jaren daarvoor (2011-2014) verschoof hun nestplaats elk broedseizoen een aantal honderden meters in de richting van Dordrecht. Tijdens het achtervolgen van een zanglijster is de hoogbouw hem fataal geworden. Zoals hiervoor vermeld heeft in 2015 dus een nieuw stel, beiden ongeringd, dit territorium overgenomen.

Het Nieuw-Beijerlandse paar bracht 1 jong groot, daarmee zijn er dit jaar dus 4 jongen uitgevlogen in de Hoeksche Waard.

Nieuwe territoria

Dit jaar zijn er naast het nieuwe paar in de Hoeksche Waard nog een aantal nieuwe territoria/broedpogingen bekend geworden:

In Leidschendam heeft het paar dat daar vorig jaar al een territorium hield dit jaar een broedsel met 3 jongemannen groot gebracht.

Bij Bayards in Heiningen broedt al minstens 2 jaar een paar slechtvalken in een richel aan een loods. Dit jaar werden daar 2 jongen groot.

In Noordwijk min of meer hetzelfde verhaal: ook daar broedt klaarblijkelijk al meerdere jaren een slechtvalkkoppel in een zendmast, dit jaar is daar 1 uitgevlogen jong gezien.

In Zoetermeer was het vorig jaar al duidelijk dat een nieuw paar interesse had in het gemeentehuis. Er is een kast geplaatst waar toen wel activiteit, maar geen eieren zijn gezien. Dit jaar zijn er 4 eieren gelegd op een plat dak. Dit legsel is mislukt.

Rond het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam is al enige jaren sprake van slechtvalk activiteit: ook dit jaar weer en er is daar zelfs een verongelukte jonge slechtvalk gevonden. Helaas is het niet zeker waar dit jong vandaan kwam dus houden we het maar op een territorium.

Ook rond de grote IHC loods in de Stormpolder, Krimpen a/d IJssel, is al jaren een slechtvalkpaar aanwezig: dit jaar is er naast de 2 aanwezige ouders ook een uitgevlogen jong gezien.

Andere bijzonderheden

Bij Lyondell Basell, Rotterdam Botlek is midden in het broedseizoen een dode adulte slechtvalk gevonden. Het is niet bekend of het hier om één van de 2 oudervogels ging, maar feit is dat de 3 jongen erg licht van gewicht waren: tot wel 18% onder het normale gewicht). Er is daar wel een uitgevlogen jong gezien maar bij een na-inspectie van het nest bleek dat in ieder geval 1 jong het nest niet levend had verlaten.

Ook dit jaar zijn er weer wat "lastige situaties":

Bij het industrieterrein van Moerdijk is de situatie al jaren lastig: ondanks de nieuwe kast van de Vliegasonie (1 ei, mislukt) wordt er klaarblijkelijk veel gevochten om een nestplek in deze omgeving. Dit jaar is er op het terrein van Shell weer een dode valk gevonden. Onbekend wat de doodsoorzaak (een botsing is ook goed mogelijk) is maar het blijft opmerkelijk dat er daar regelmatig dode vogels worden gevonden. Het enige exemplaar dat wel onderzocht is, was inderdaad doodgegaan aan de verwondingen als gevolg van gevechten. Lichtpuntje is dat er na het

broedseizoen van 2016 een nieuwe kast geplaatst is op het terrein van Shell. Eigenlijk is dit een 2e kast, maar de verplaatste (originele) kast is nooit meer in gebruik genomen. Mogelijk dat deze nieuwe kast de rust weer kan herstellen.

Het paar van Den Haag Centrum is ook zo'n notoire lastpak: buiten het broedseizoen bivakkeren ze op en rond de St. Jacobuskerk in de Parkstraat, maar broeden willen ze er maar niet, ondanks de custom-made nestkast....

Alle afgelopen jaren deden ze 1 of 2 broedpogingen waarbij ze de eieren op een kale ondergrond legden. Legsels op dit soort ondergronden lukken of nooit. Ook dit jaar geschiedde niet anders: er werden 4 eieren gelegd op een plat dak van het Vredespaleis en ook dit jaar leidde dat tot niets.

Een mogelijke nieuwelinge in het rijtje van lastige situaties zou de Amercentrale kunnen worden: daar broedden al jaren 2 paar, beiden succesvol, op een kleine 700mtr afstand van elkaar. Dat 2 paren elkaar tolereren op zo'n afstand is zeker niet gewoon, mogelijk ligt er een familieband aan ten grondslag, maar dit blijft gissen. Dit jaar lag er in de nestkast van de koeltoren 1 koud ei en bij de Amer 9 schoorsteen lijkt helemaal geen broedpoging te zijn gedaan, wel lag er daar een bint over de nestlocatie heen. Mogelijk is er een valk vervangen en is daarmee de rust verstoord. Een bint over de nestplaats blijft wel vreemd.

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal territoria	32	27	25	22	19
broedpogingen	27 (100%)	21 (100%)	20 (100%)	20 (100%)	17 (100%)
geslaagd	21 (78%)	16 (76%)	17 (85%)	17 (85%)	12 (71%)
mislukt	6 (22%)	5 (24%)	3 (15%)	3 (15%)	5 (29%)
Legselgrootte gemiddeld	3,5 (n=13)	3,9 (n=11)	3,8 (n=14)	3,4 (n=14)	3,9 (n=7)
Aantal uitgevlogen jongen	51	43	42	44	36
geringd	41 (100%)	37 (100%)	38 (100%)	39 (100%)	28 (100%)
jongedames	18 (44%)	16 (43%)	19 (47%)	24 (62%)	16 (57%)
jongemannen	23 (56%)	21 (57%)	21 (53%)	15 (38%)	12 (43%)
jongen per geslaagd nest	2,4	2,7	2,5	2,6	3,0
Legbegin	3/3 - 20/4	2/3 - 31/3	2/3 - 4/4	7/3 - 21/4	9/3 - 20/3
gemiddeld	19/3	17/3	15/3	24/3	13/3

Zuid-Holland 2016	Status	Ei	Jong	Legbegin
Alphen ad Rijn, Zendmast	Broedpoging met jongen	4	4	21-3-2016
Delft, EWI TU-Delft	Broedpoging met jongen	4	4	3-3-2016
Den Haag, Centrum (Vredespaleis)	Mislukt	4		
Den Haag, Bethlehemkerk (Leyenburg)	Broedpoging met jongen	4	4	8-3-2016
Dordrecht, Merwede brug	Territorium			
HaringVlietBrug	Territorium			
Hoeksche Waard OBL	Broedpoging met jongen		1	
Hoeksche Waard Oost	Broedpoging met jongen		2	
Hoeksche Waard West	Broedpoging met jongen		1	8-3-2016
Krimpen a/d IJssel, Stormpolder	Broedpoging met jongen		1	
Leiden, EON Centrale	Broedpoging met jongen	4	3	16-3-2016
Leidschendam	Broedpoging met jongen		3	15-3-2016
Noordwijk, NORA	Broedpoging met jongen		1	
Rdam, Erasmus MC	Territorium			
Rdam, Europoort, Gunvor (was Q8)	Broedpoging met jongen		1	
Rdam, Heijplaat, Zendmast	Broedpoging met jongen	4	3	29-3-2016
Rdam, Lyondell, Botlek	Broedpoging met jongen	4	2	17-3-2016
Rdam, Maasvlakte, EON centrale	Broedpoging met jongen		3	24-3-2016
Rdam, Meneba	Territorium			
Rdam, Pernis, Shell	Mislukt	4		
Rijswijk, Klokkentoren	Broedpoging met jongen		3	14-3-2016
Sliedrecht, Baanhoek	Broedpoging met jongen		2	12-4-2016
Zoetermeer, Gemeentehuis	Mislukt	4		

Noord-Brabant 2016	Status	Ei	Jong	Legbegin
Bergen op Zoom, Cargill	Broedpoging met jongen	3	3	19-3-2016
Geertruidenberg, Essent, Koeltoren	Mislukt	1		
Heijningen, Bayards	Broedpoging met jongen		2	11-3-2016
Loon op Zand, Zendmast	Broedpoging met jongen	5	3	20-4-2016
Moerdijk, Essent, Koeltoren	Territorium			
Moerdijk, Shell, Installatie	Mislukt	?		
Moerdijk, Vliegassunie	Mislukt	1		
Roosendaal, Zendmast	Broedpoging met jongen		4	19-3-2016
Goes (Zeeland), Zendmast	Broedpoging met jongen		1	16-3-2016

Groen = nieuw territorium of broedpoging

Met dank aan: Ad Kivits (Essent), André de Baerdemaeker (BSR), Arie Kwakernaak (NestkastLive.nl), Arno Izaaks, Bart Vastenhouw (TU-Delft), Bertus v/d Graaf (EON), Chiel Camping (Essent), Els Marijs, Ferry van Stralen (Gunvor), Guido Aijkens, Hans Verheij, Hans vd Langekruis, Hein Veraart, Henk Baas (Gem. Zoetermeer), Henk Slegten (Gem. Rijswijk), Henno MacDaniël (Tennet), Janneke van Kralingen, Joost van Wingerden, Melis Visser (Lyondell Bassell), Marco Coenradi, Marco Vriens, Michel Hitzerd, Nico Haanappel (Vliegassunie), Paul Benen (Alticom), Rob Haan (NCW), Patrick den Ridder (Cargill), Peter van Geneijgen, Renske van de Wetering (EON), Ronald in't Veld (SBB), Ronald Zee, Ruud Slinkert (Lyondell Bassell), Sami Sapmaz (Shell), Sander Elzerman, Sander Thuis, Teun Schoemaker, Thomans van Es (SBB), Thea van Gogh, Wim van Yperen, Winfried van Meerendonk, de dierenambulances, de vogelopvang "Vogelklas Karel Schot", de vogelopvang Zundert en de terreineigenaren.

Recensie 'Een Haagse vogelaar'

Hans Westerlaken

Het in 2016 bij uitgeverij Liverse, Dordrecht, verschenen boek "Een Haagse Vogelaar (Het leven van Frans P.J. Kooijmans)" telt 160 pagina's, die een inzicht geven in met name de jongere jaren van P.J. Kooijmans (1907-1997), voor vrienden "Kooij". Het veilig stellen van P.J. Kooijmans' fotocollectie van meer dan 6000 foto's, thans nog te zien in het Nederlands Fotomuseum te Rotterdam, was voor Gerard Ouweeneel de aanleiding om over "Kooij's" leven als vogelaar, reiziger en vooral vogelfotograaf, een boek te schrijven.

Hiervoor gebruikte Gerard Ouweeneel met name "Kooij's" dagboeken, die deze markante pionier van de vogelfotografie bijhield. Kooijman's faam als fotograaf ging over de landsgrenzen en zo wist hij zelfs in het prestigieuze blad "Country Life Magazine" met enkele foto's gepubliceerd te worden. Ook was hij een voorloper van het niet fotograferen van vogelnesten vanwege verstoring. Tot de bekendste foto's van zijn hand behoren de voor het eerst in Nederland gefotografeerde Vorkstaartmeeuw (Scheveningen, 1929) en de welbekende Lachsterns op De Beer.

Kooijmans werd in Dordrecht geboren, maar woonde vrijwel zijn gehele leven in Den Haag. Hij bracht veel tijd door in de Haagse duinen, maar maakte ook vele excursies naar De Beer en Schouwen. Op de soms nachtelijke fietstochten werden Schouwen-Duiveland, Texel en De Peel aangedaan; eerstgenoemde regelmatig per KLM-dienst vanaf het voormalige vliegveld Waalhaven.

Legendarisch is zijn reis naar Groenland om de vermaarde etholoog en Nobelprijswinnaar Niko Tinbergen en diens vrouw te bezoeken. Deze epische reis werd in de zomer van 1933 per trein, fiets en boot vanuit Denemarken ondernomen.

In vrijwel één leessessie heb ik dit boeiende relaas over één van de iconen van het begin van de Nederlandse ornithologie en pionier op het gebied van vogelfotografie gelezen. Gerard Ouweeneel weet in zijn geheel eigen stijl een veelzijdig portret te schilderen van een man, van wie men zich afvraagt waarom hij niet in één adem genoemd wordt met de bekendere namen als J.P. Thijssen, Karel Voss en J. Kist.

Lachsterns, De Beer, 1949

Jaarverslag vogelwerkgroep HWL 2016

Marianne van der Waal en Peter de Barse

Ook in 2016 is weer veel werk verricht door de vogelwerkgroep. Resultaten worden uitgebreid gepubliceerd in het blad 'In Vogelvlucht', dat twee maal per jaar digitaal wordt verstrekt. Een fysiek exemplaar ligt ter inzage bij klein Profijt en het NLC. In 2016 zijn alweer de edities 34 en 35 uitgebracht.

Een kernactiviteit is het inventariseren van winter- en broedvogels met als specials de gehele Hoekschewaard dekkende tellingen van roofvogels in januari (sinds 1983!) en huiszwaluwen in de zomer (alweer 30 jaar!). Verslagen zijn opgenomen in het blad 'In Vogelvlucht'. Bijzonder dit jaar was de broedvogelinventarisatie van de gehele Oeverlanden Hollands Diep op verzoek van SBB. Naast de jaarlijkse inventarisatie van de Esscheplaat werden in 2016 ook de Zeehonden- en de Sasseplaat en de voormalige Albert-Pieters- en Leendertspolder meegenomen in de tellingen. De resultaten hiervan zijn beschreven in een uitgebreid rapport.

De werkgroep uilen is actief om deze prachtige en geheimzinnige vogels te beschermen, te monitoren en te zorgen voor goede huisvesting door nestkasten te timmeren, te plaatsen en te onderhouden.

De werkgroep weidevogels blijft zich, ondanks de achteruitgang van deze groep vogels, onvermoeibaar inzetten voor de bescherming en heeft nauw contact hierover met de agrariërs van onze streek. De weidevogelwerkgroep maakt een zelfstandig jaarverslag.

Dit geldt ook voor de werkgroep roofvogels. Er ontsnapt bijna geen roofvogel aan hun aandacht en andere leden van de VWG helpen daarbij met het doorgeven van waarnemingen.

Wat is er verder gebeurd in 2016? Een kleine opsomming om een indruk te geven zonder volledig te willen zijn:

- bijdrage leveren aan het verzorgen van excursies
- speciale aandacht voor de dwergganzen, overwinterend in het Oudeland van Strijen (zie ook de foto op de volgende pagina)
- vogeltrektellingen waarvan de waarnemingen terug te vinden zijn op Trekellen.nl onder 'Zuidpunt Hoekschewaard'
- voor- en najaarsvergadering van de gehele vogelwerkgroep in Klein Profijt
- inventariseren van alle broedende ijsvogels

Alle leden hartelijke dank voor jullie inzet in 2016 waardoor op vogelgebied heel veel te beleven is in onze waard!

Verslag vogelwerkgroep bijeenkomst d.d. 27-10-2016

Janus Verkerk

Aanwezig: 43 personen

Om 20.00 openen de voorzitters Marianne en Peter de vergadering.

Afwezig met kennisgeving: Adrie Bakx, Henk Verbaas, Michel Hitzerd, Theo Leijdens, Remco van Beest en Jacqueline van der Merwe.

Mededelingen:

-de traditionele deltaexcursie zal plaatsvinden op zaterdag 7 januari a.s.

-coördinator Jaap Jan Leeuwenburg van afdeling noord is verhuisd. Eef van der Sluis zal deze taak tijdelijk op zich nemen.

-na 10 jaar overzichten samenstellen van de waarnemingen van zeldzame of wat ongewone soorten voor IVV wil Menno hiermee stoppen. Veel informatie komt toch al beschikbaar via waarneming.nl

Roofvogels 2016

Slechtvalk

Martin Mollet houdt een inleiding over de ontwikkeling van broedende Slechtvalken in de Hoeksche Waard. Met het paar op de mast bij de HV brug meegeteld is het broedbestand dit jaar gestegen naar 4 paren. Els Marijs ontdekte een nieuw paar nabij Oud Beijerland en Michel Hitzerd ontdekte op de valreep een paar in het oostelijk deel van de Hoeksche Waard. De broedresultaten waren niet optimaal. In totaal vlogen slechts 4 jongen uit, n.l. eentje in Nieuw Beijerland, 2 in het oostelijk deel van de Hoeksche Waard en eentje in Oud Beijerland. Het gekleurringde exemplaar Y8 is dood gevonden in Dordrecht.

Buizerd

Er is een nieuw kleurring project opgestart voor Buizerds in de Hoeksche Waard. “Onze” kleurringen zijn blauw met een zwarte inscriptie. Eerder bleek al dat een gedeelte van hier uitgevlogen Buizerds zich ook weer vestigt als broedvogel. Een fraai voorbeeld is een geringde mannelijke vogel van 2007 uit Kuipersveer die nu in Strijen zelf een nest heeft. Martin toont fraaie foto's van het gekleurringde exemplaar BT. Op dit moment vliegen al 41 Buizerds met een kleurring rond.

Boomvalk

Er is dit jaar slechts een nest gevonden waar kon worden geringd. De 3 juvenielen dragen een witte kleurring met zwarte inscriptie.

Er volgen schitterende beelden van het succesvol bijplaatsen van 2 gerevalideerde Torenavalken bij een bestaand broedsel. Ook werd een gerevalideerde Buizerd succesvol teruggeplaatst en het wel en wee fraai verfilmd.

Diverse media besteedden afgelopen winter extra aandacht aan overwinterende Dwergganzen in het Oudeland van Strijen (v.l.n.r.: Gerard Ouweneel, Leen van der Linden, SBB-Boswachter Thomas van der Es en Arie van der Linden op 4 januari 2017 in het Oudeland).

Huiszwaluwtelling

Door afwezigheid vanwege werk van Jacqueline van der Merwe voert Joke het woord. Inmiddels loopt het project alweer 30 jaar!!! Tijd voor een overzicht. Een fraaie grafiek leert ons dat we nog steeds kunnen bogen op een populatie van 1000 tot 1100 broedparen. Wel vinden regelmatig verschuivingen plaats in het zwaartepunt van de verspreiding. Wanneer een grote kolonie verdwijnt door b.v. sloop van een gebouw is dit direct zichtbaar op de verspreidingskaart. 1992 was een topjaar met 1843 getelde nesten, 2001 een daljaar met 823 nestvondsten. In 2016 werden 1195 nesten geteld. Helaas zal het pand waar een belangrijke kolonie van 64 nesten zit binnenkort worden gesloopt. Onderzocht zal worden of een zwaluwtil hiervoor uitkomst zal bieden hoewel het succes hiervan al bij voorbaat een discutabel punt is. Opmerkelijk is zeker de door de gebroeders van der Linden gevonden kolonie in 's Gravendeel die schepen als nestplaats hebben gekozen. Bij Klaaswaal werd een kolonie vermoedelijk gepreedeerd door een Grote Bonte Specht.

Het netwerk van tellers blijkt bijzonder trouw. De al genoemde gebroeders zijn tellers van het eerste uur. Ieder jaar opnieuw blijkt het mogelijk de gehele Hoeksche Waard dekkend te inventariseren.

Oeverzwaluw

In 2016 werden 206 nesten vastgesteld in 2 kolonies. Hoewel de grote kolonies (dubbel) zijn geteld zijn mogelijk toch kleinere kolonies gemist. Om dit in de toekomst te voorkomen zijn met de betrokken tellers betere afspraken gemaakt.

Zeearenden in het noordelijk deltagebied

Dirk van Straalen heeft zich al 10 jaar verdiept in de verspreiding van Zeearenden in de delta. Het zwaartepunt bevindt zich in het Krammer Volkerak waar met cameratraps prachtige opnamen zijn gemaakt op een voerplek. Het is alweer het tiende jaar dat de Zeearend broedvogel is in Nederland en de laatste jaren komen 2 paren tot broeden in de Biesbosch. In het laatste gebied zijn al 13 jonge vogels uitgevlogen. Het zijn vooral deze vogels die het Krammer Volkerak hebben ontdekt. Soms verblijven wel 10 Zeearenden in dit gebied. Helaas zijn slechts 2 Biesbosch vogels ge(kleur)ringd . AV00 en AV 01. Niet van alle overwinteraars is de herkomst dus te achterhalen. De vogels zwerven ook over grote afstanden door Nederland. Zo werd een exemplaar achtereenvolgens in de delta, achterhoek Texel en weer in de delta gezien. Twee maal werd een vergiftigde zeearend gevonden , beide keren aan de Brabantse zijde van het gebied. Beide vogels hebben het overleefd en waakzaamheid blijft geboden. De presentatie wordt afgesloten met een spectaculaire plaat van 4 Zeearenden in een hoogspanningsmast op de Hellegatsplaten.

In Vogelvlucht

Voor de pauze wordt ons orgaan "In Vogelvlucht" onder de aandacht gebracht. Het is gemaild aan alle medewerkers. Ondanks dat de eindredacteuren klagen over het dunne formaat is het wederom een zeer leeswaardige uitgave geworden. Niet in het minst door leuke bijdragen van onze topauteur Gerard Ouweneel.

Spitsbergen

Na de pauze een boeiende presentatie van Gerard Ouweneel. Hij bezocht afgelopen zomer Spitsbergen. Een tocht die veel onuitwisbare indrukken achterliet. Een prachtig fotorelaas volgt met fraaie opnamen van Koningseiders, Rosse franjepoten, Dikbekzeekoeten, Kleine jagers, Kleine alken, Ivoormeeuwen, Vorkstaartmeeuw, IJsberen en Walrussen. Klap op de vuurpijl was de waarneming van een Groenlandse walvis.

Overzicht huiszwaluwkolonies 2011-2016

soort	kolonie- nummer	atlas - blok	koloniennaam	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Huiszwaluw	6721	3755	Hoeksche Waard - Nieuw-Beijerland	9	7	6	4	3	5
Huiszwaluw	6724	3756	Hoeksche Waard - Oud-Beijerland west	19	24	20	23	28	26
Huiszwaluw	6725	3756	Hoeksche Waard - Oud-Beijerland oost	3	0	0	0	0	0
Huiszwaluw	6726	3757	Hoeksche Waard - Goidschaloord	5	5	3	8	7	16
Huiszwaluw	6727	3757	Hoeksche Waard - Blaaksedijk	29	23	36	49	47	64
Huiszwaluw	7047	4314	Hoeksche Waard - Goudswaard	66	63	58	61	72	58
Huiszwaluw	7049	4314	Hoeksche Waard - Oude Korendijk	73	68	81	74	70	44
Huiszwaluw	7050	4315	Hoeksche Waard - Piershil	21	22	19	17	16	10
Huiszwaluw	7051	4315	Hoeksche Waard - Polder Nieuw Piershil	18	20	22	24	30	26
Huiszwaluw	7052	4315	Hoeksche Waard - Zwartsluisje	70	69	60	56	44	38
Huiszwaluw	7053	4315	Hoeksche Waard - Zuidzijde	45	32	46	41	35	30
Huiszwaluw	7054	4316	Hoeksche Waard - Zinkweg	28	16	9	3	2	2
Huiszwaluw	7056	4316	Hoeksche Waard - Klein Zuid-Beijerland	8	7	9	8	18	17
Huiszwaluw	7057	4316	Hoeksche Waard - Klaaswaal noordwest	28	28	24	27	36	30
Huiszwaluw	7060	4317	Hoeksche Waard - Klaaswaal noordoost	0	ng	1	0	1	0
Huiszwaluw	7061	4317	Hoeksche Waard - Oude land v. Strijen NW	16	24	20	17	0	0
Huiszwaluw	7059	4317	Hoeksche Waard - Mijnsheerenland	14	11	11	5	8	9
Huiszwaluw	7063	4318	Hoeksche Waard - Puttershoek	34	21	18	15	7	7
Huiszwaluw	7065	4318	Hoeksche Waard - Maasdam zuidoost	0	ng	11	16	14	13
Huiszwaluw	7066	4318	Hoeksche Waard - Cillaarshoek	67	61	46	53	29	32
Huiszwaluw	7071	4325	Hoeksche Waard - Zuid-Beijerland	133	109	89	81	67	47
Huiszwaluw	7072	4326	Hoeksche Waard - Groot Zuid-Beijerland	7	6	4	2	3	3
Huiszwaluw	7073	4326	Hoeksche Waard - Groot Cromstrijen west	23	24	16	13	14	6
Huiszwaluw	7075	4326	Hoeksche Waard - Numansdorp	86	99	101	95	79	64
Huiszwaluw	7077	4327	Hoeksche Waard - Schuring west	46	77	67	82	89	76
Huiszwaluw	7078	4327	Hoeksche Waard - Schuring oost	104	48	100	67	75	100
Huiszwaluw	7079	4328	Hoeksche Waard - Strijen noordwest	15	25	19	26	32	37
Huiszwaluw	7080	4328	Hoeksche Waard - Strijen noordoost	0	0	0	0	2	2
Huiszwaluw	7081	4328	Hoeksche Waard - Strijen zuidwest	71	66	73	43	41	46
Huiszwaluw	7082	4328	Hoeksche Waard - Strijen zuidoost	13	14	13	16	12	15
Huiszwaluw	7098	4337	Hoeksche Waard - Hoogezandse Haven	30	34	49	57	90	105
Huiszwaluw	7100	4338	Hoeksche Waard - Esscheplaat	40	44	41	35	26	41
Huiszwaluw	7101	4338	Hoeksche Waard - Strijensas	131	97	109	109	105	136
Huiszwaluw	7178	4411	Hoeksche Waard - 's-Gravendeel	12	20	35	20	14	14
Huiszwaluw	7204	4421	Hoeksche Waard - Mookhoek	20	24	39	50	32	30
Huiszwaluw	7206	4421	Hoeksche Waard - Mariapolder	44	32	37	58	59	46
			Totalen Huiszwaluwkolonies	1328	1220	1292	1255	1207	1195

Overzicht oeverzwaluwkolonies 2011-2016

soort	kolonie- nummer	atlasbl ok	koloniennaam	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oeverzwaluw	3205	3758	Hoeksche Waard - Suikerfabriek Puttershoek	53	5	2	2	0	
Oeverzwaluw	14214	4314	Hoekse Waard - Spui Goudswaard	73	38	13	21	12	ng
Oeverzwaluw	1544	4314	Hoeksche Waard - Haven Goudswaard	8	0	0	0	0	0
Oeverzwaluw	10497	4314	Hoeksche Waard - 't Rechte End	0	2	1	0	0	ng
Oeverzwaluw	4762	4315	Hoeksche Waard - Groote Gat	16	0	0	0	0	0
Oeverzwaluw	13152	4318	Argusvlinder, wandje Dijkers	0	0	0	0	3	23
Oeverzwaluw	1545	4324	Hoeksche Waard - Goudswaard - De Put	0	0	0	13	8	ng
Oeverzwaluw	14067	4325	Griendweipolder, Tiengemetten	0	0	36	0	0	
Oeverzwaluw	13151	4337	Oosterse Bekade Gorzen	282	142	11	46	121	0
Oeverzwaluw	10752	4338	Hoeksche Waard - Oeverlanden Esscheplaat	759	248	219	96	5	183
			Totalen Oeverzwaluwkolonies	1191	435	282	178	149	206

Wintertellingen roofvogels Hoekschewaard

	83	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	
Rode wouw		2																2				1												
Zeearend									1			2	1		1		1	2	2			2				1	1	2	2	2	3	3	3	
Bruine kiekendief	1	2	1	2	3	4	6	3	4	2	2	3	3	1	2	2	1	1	2		2	1	2	2	1		2	1	1		4	2	4	
Blauwe kiekendief	10	7	15	10	7	12	8	15	6	5	3	11	16	8	10	15	7	11	10	7	10	7	2	5	9	11	8	7	7	4	3	4	3	
Havik							1	1		1	1	2	3	1	4	1	4	5	5	7	7	6	4	5	12	9	9	8	5	8	11	11	9	
Sperwer	16	5	4	4	6	5	16	14	12	10	11	13	14	13	15	13	16	13	22	21	22	19	21	15	16	12	14	14	15	11	14	12	11	
Buizerd	39	35	60	59	53	36	59	97	69	98	169	142	180	236	209	234	218	270	331	281	280	311	207	285	362	258	349	388	331	302	298	321	326	
Ruigpootbuizerd		1	1	2	1		1	1	2				1								1						1	1			2			
Torenvalk	32	23	17	47	113	68	85	70	61	67	39	123	43	76	95	82	115	63	112	74	140	77	78	96	74	43	50	92	42	31	80	76	46	
Smelleken	2	4	2	1			3	3	5		1	1	2	4		2	1	1	4	6	4	1	1		2	1	1	2	6	1		1	1	
Slechtvalk		1	1	1	2	1	2	2	3	2	3	2	2	3	2	4	1	3	5	8	7	11	4	4	6	4	11	8	8	7	9	8	11	
Grote valk spec.																												1						
Totaal	100	80	101	126	185	126	181	206	163	185	229	299	265	342	338	353	364	371	493	404	473	436	319	412	482	339	446	524	417	366	424	438	414	

Wintertellingen roofvogels Tiengemeten

	83	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	
Rode wouw																			1															
Zeearend																				1						1					1	2	2	
Bruine kiekendief							2		2			1				2	1	7	5	1	3	5	1	2	2		2	3	2	4	1	7	2	
Blauwe kiekendief							7		5			4		5			2			3	1	2			5	1	2		2	4		2	1	
Havik																									1		1	1	2	2		1		
Sperwer							1					2																		1		2	1	
Buizerd							5		10			9		9	5	13	7	7	10	11	11	10	7	5	5	10	16	8	14	12	7	7	10	
Ruigpootbuizerd																											1	1						
Torenvalk							5		15			2		3	2	3	5	2	2	5	1	7	14	3	3		5	6	8	4	2	3	8	
Smelleken												1									1													
Slechtvalk																	1						1		1	1	2	2	1	3	1			
Totaal							20		34			18		17	7	18	16	16	18	21	17	25	22	11	17	14	29	20	31	28	11	24	24	